Výklad k důvodům a důsledkům zrušení slova „spravedlivé“ v § 5 písm. i) zákona č. 428/2012 Sb., o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi Ústavní soudem v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 10/13 vyhlášeným dne 3.6.2013

V § 5 pod písm. a) až k) č. 428/2012 Sb., o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi (dále „zákon“) jsou obsaženy jednotlivé restituční tituly, tj. skutkové podstaty, které popisují jednotlivé typy majetkových křivd, které komunistický režim páchal na církvích a náboženských společnostech.

Ústavní soud při přezkumu zákona zrušil z celého zákona pouhé jediné slovo „spravedlivé“, a to pouze v § 5 písm. i) zákona takto: **§ 5 písm. i) znárodnění anebo vyvlastnění vykonané v rozporu s tehdy platnými právními předpisy nebo bez vyplacení ~~spravedlivé~~ náhrady**.

V § 5 písm. i) tedy bude i nadále obsažena křivda spočívající v tom, že věc byla znárodněna anebo vyvlastněna v rozporu s tehdy platnými předpisy nebo bez vyplacení náhrady.

Nutno zdůraznit, že případy popsané v § 5 písm. i) jsou zcela odlišné od případů odnětí věci bez náhrady postupem podle zákona č. 142/1947 Sb., o revisi první pozemkové reformy, nebo podle zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě, což samostatně upravuje písm. a) v § 5 zákona, které zůstalo zcela nedotčeno.

Restituční tituly podle § 5 písm. a) a podle § 5 písm. i) zákona jsou odlišné a každý popisuje odlišné majetkové křivdy.

Důvodem zrušení slova „*spravedlivé*“ v § 5 písm. i) zákona byla neurčitost tohoto pojmu, což by mohlo způsobovat rozdílný a nepředvídatelný postup povinných osob vůči oprávněným osobám a založení nerovnosti mezi jednotlivými oprávněnými osobami. Nadále tak zůstane ve vztahu k vyplacení náhrady při znárodnění anebo vyvlastnění možnost zkoumat pouze to, zda náhrada byla vyplacena či nikoliv, bez možnosti dalšího zkoumání, zda byla v konkrétním případě náhrada spravedlivá či nikoliv.

Rovněž ani předchozí restituční předpisy tuto podmínku neobsahovaly. Zákon č. 87/1991 Sb. použil v ustanovení § 6 odst. 1 písm. j) slova *„vyvlastněním bez vyplacení náhrady.“* Podobně zákon č. 229/1991 Sb. hovoří v ustanovení § 6 odst. 1 písm. n) o *„vyvlastnění bez vyplacení náhrady.“*

Ústavní soud toto dílčí zrušení odůvodnil mj. tak, že: „*Zatímco samotná otázka vyplacení náhrady se pohybuje ve skutkové rovině pouze v poloze vyplacena/nevyplacena, otázka posouzení spravedlnosti, přiměřenosti a dalších aspektů se může jevit jako prakticky nerealizovatelná, zvážíme-li, že se jedná o skutečnosti, které nastaly před 60 lety, a rozsah dokazování o stavu, hodnotě a vlastnostech vyvlastňované věci by měl zahrnovat řadu dobových skutkových zjištění. Tento postup se jeví jako v praxi objektivně nemožný, a to bez ohledu na skutečnost, že uvedený časový odstup lze přičítat pouze státu.*“

Zrušením slova „*spravedlivé*“ v § 5 písm. i) zákona tedy Ústavní soud sledoval posílení právní jistoty oprávněných osob, zrychlení procesu vydávání znárodněných a vyvlastněných majetkových položek a rovněž to, aby nedocházelo v praxi k dalším průtahům ze strany státu ve vztahu k historickému církevnímu majetku.

Nadále tedy podle § 5 písm. i) platí a bude platit, že oprávněné osoby mají nárok na vydání věcí mimo jiné těch, které byly znárodněny anebo vyvlastněny bez

vyplacení náhrady. K zúžení vydávání majetku zrušením tohoto jediného slova nedochází. Neboť v případech kdy náhrada nebyla vyplacena vůbec, nebo nebyla vyplacena celá, je nárok na vydání věci dán. (Dle ustálené restituční judikatury: *Vyplacením náhrady za vyvlastnění se rozumí vyplacení celé náhrady, předpoklad restitučního nároku je dán, byla-li náhrada za vyvlastnění vyplacena jen zčásti*).

Naopak zrušení tohoto slova v písm. i) do budoucna znemožní, aby povinná osoba hodnotila náhradu jako „spravedlivou“ v těch případech, kdy byla vyplacena jen zčásti a nikoliv celá.

I nadále rovněž platí bez jakékoliv změny všechny další restituční tituly v § 5 zákona; mimo jiné rovněž § 5 písm. a) zákona (podle kterého oprávněné osoby mají nárok na vydání věcí odňatých bez náhrady postupem podle zákona č. 142/1947 Sb., o revisi první pozemkové reformy, nebo podle zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě.

V Praze dne 10.6.2013

Mgr. Stanislav Hykyš, advokát
právní sekce České biskupské konference